

Pilot Bibliotheek als derde leeromgeving

Ervaringen van bibliotheek Venlo en bibliotheek Lek & IJssel

Pilot Bibliotheek als derde leeromgeving

Ervaringen van bibliotheek Venlo en bibliotheek Lek & IJssel

- eindrapport -

Jacob van der Wel
Miranda Witvliet

Amsterdam, 16 maart 2021
Projectnr. 20052

Regioplan
Jollemanhof 18
1019GW Amsterdam
Tel. +31 (0)20 531 53 15
www.regioplan.nl

© 2021 Regioplan, in opdracht van de Koninklijke Bibliotheek

Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld. Niets uit deze uitgave mag worden veeleenvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Regioplan. Regioplan aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

Inhoudsopgave

<u>1 Inleiding</u>	<u>1</u>
1.1 Aanleiding	1
1.2 Doel en onderzoeksvragen	2
1.3 De audits	4
<u>2 Bevorderen van geletterdheid</u>	<u>8</u>
2.1 De 'brede' bibliotheek	8
2.2 De pilot Bibliotheek als derde leeromgeving	9
<u>3 Ervaringen tijdens de pilot</u>	<u>13</u>
3.1 Observaties naar aanleiding van de uitvoering van de pilot	13
3.2 De aansluiting bij de bouwstenen	14
3.3 De opbrengsten van Plek 3 en De bibliotheek als lokaal centrum voor studiebegeleiding	17
<u>4 Uitdagingen en kansen</u>	<u>21</u>

REGIOPLAN
BELEIDSONDERZOEK

1

Inleiding

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Kinderen die opgroeien in gezinnen waar sprake is van armoede, werkloosheid en laaggeletterdheid lopen het risico om zelf achterstanden op te lopen in vaardigheden die belangrijk zijn om een goede toekomst op te bouwen. Taalbeheersing en digitale vaardigheden zijn essentieel om kinderen een goede kans te geven in het onderwijs en in de maatschappij. Vanuit de *Gelijke Kansen Alliantie* werkt het ministerie van OCW samen met scholen, gemeenten en maatschappelijke partners aan het bieden van gelijke kansen voor kinderen in het onderwijs met aandacht voor thuis, school en de leefomgeving.

Bibliotheken zijn voor de Gelijke Kansen Agenda logische partners, aangezien zij een laagdrempelige voorziening zijn voor kinderen en ouders, in verbinding staan met scholen, gekwalificeerd personeel en vrijwilligers beschikbaar hebben en een contextrijke omgeving voor kinderen kunnen bieden om geletterdheid en digitale geletterdheid op te doen.

In het kader van de Gelijke Kansen Agenda zijn de [Koninklijke Bibliotheek](#), [Bibliotheek Venlo](#) en [Bibliotheek Lek & IJssel](#) een pilot gestart, waarin de bibliotheek gepositioneerd wordt *als derde leeromgeving voor kinderen in kwetsbare thuissituaties*. Hiermee gaat de pilot een stap verder dan eerdere initiatieven waarin de bibliotheek samenwerking zoekt met scholen. De Koninklijke Bibliotheek heeft RegioPlan gevraagd de resultaten van de pilot Bibliotheek als derde leeromgeving te monitoren.

1.2 Doel en onderzoeksvragen

Met het onderzoek worden de opzet, de ervaringen en de (ervaren) resultaten van de pilot inzichtelijk gemaakt. De uitkomsten van het onderzoek moeten bibliotheken inspireren en handvatten bieden om een bijdrage te kunnen leveren aan gelijke kansen voor alle kinderen. De opzet van het onderzoek (met name de 0- en 1-meting) moet overdraagbaar zijn aan andere bibliotheken die met dit onderwerp aan de slag willen.

De uitgangspunten en bouwstenen¹ van het programma de Bibliotheek *op school* gelden als leidraad voor de pilot. De bouwstenen geven een indicatie of op strategisch, tactisch en operationeel niveau wordt gewerkt aan een duurzame samenwerking tussen bibliotheek, scholen, gemeente, leerlingen en ouders.

Onderzoeksvragen

De startsituatie en de opzet van de pilot (0-meting):

1. Wat doen de pilotbibliotheken al aan het bevorderen van de geletterdheid en digitale geletterdheid?
2. Hoe zijn de pilotbibliotheken van plan om invulling te geven aan de bouwstenen van de Bibliotheek *op school* (dBOS)?

¹ Bij de Bibliotheek *op school* (dBOS) wordt aan de hand van de bouwstenen in kaart gebracht in welke mate de scholen voldoen aan de 'optimale' situatie (<https://www.debibliotheekopschool.nl/onderwijs.html>). De bouwstenen van de Bibliotheek *op school* zijn: Netwerk en beleid; Expertise; Collectie en digitaal; Lees- en mediaplan; Activiteiten; Monitoring; Exploitatie; Communicatie en marketing.

3. Op wie richt de pilot zich (kinderen en hun ouders; specifieke doelgroepen)? Hoe worden zij benaderd en bereikt?
4. Welke netwerkpartners worden betrokken? Welke taakverdeling wordt gehanteerd? Hoe wordt gewerkt aan een duurzame samenwerking tussen de partners op strategisch, tactisch en operationeel niveau?
5. Welke resultaten worden met de pilot beoogd?
6. Welke verschillen en overeenkomsten zijn er tussen de beide bibliotheken in opzet van de pilot?

De ervaringen met en ervaren resultaten van de pilot (1-meting):

7. Hoe is in de pilot invulling gegeven aan de bouwstenen dBOS? Welke opbrengsten (zoals samenwerkingsovereenkomsten, procesbeschrijvingen, overzichten en voorbeelden) heeft dat voortgebracht voor de sector?
8. Hoe zijn kinderen en ouders betrokken bij de pilot? Hoeveel kinderen en ouders zijn er bereikt? Valen de bereikte kinderen en ouders onder de beoogde doelgroep?
9. Hoe ervaren de kinderen en ouders de dienstverlening? Wat noemen zij als positieve punten en verbeterpunten? In hoeverre en op welke wijze helpt het hen bij het opdoen van geletterdheid en digitale geletterdheid?
10. Wie zijn de meest relevante netwerkpartners? Op welke wijze is in de pilot gewerkt aan een duurzame samenwerking op strategisch, tactisch en operationeel niveau? Hoe is de samenwerking ervaren?
11. Welke randvoorwaarden en faciliteiten zijn noodzakelijk gebleken om invulling te geven aan de verschillende bouwstenen dBOS?

- a. Organisatorische randvoorwaarden, waaronder juiste netwerkpartners, voldoende tijd, medewerkers en materialen.
 - b. Randvoorwaarden voor de uitvoering, waaronder voldoende draagvlak onder netwerkpartners, voldoende bereik en betrokkenheid van de einddoelgroep, voldoende samenhang tussen activiteiten.
12. Wat zijn volgens de diverse betrokkenen sterke punten en verbeterpunten van deze pilot? Welke verschillen en overeenkomsten zijn er tussen de beide bibliotheken?

Aanbevelingen en randvoorwaarden:

13. Welke aanbevelingen levert de pilot op voor andere bibliotheken?
14. Welke randvoorwaarden en netwerksamenwerkingen zijn nodig om invulling te kunnen geven aan de verschillende bouwstenen dBOS?

1.3 De audits

De informatie over de pilot die we in deze rapportage presenteren is in twee auditronden verzameld. De audits bestonden uit interviews met betrokkenen bij de projecten van Bibliotheek Venlo (**Plek 3**²) en Bibliotheek Lek & IJssel (**De bibliotheek als lokaal centrum voor studiebegeleiding**³). Voorafgaand aan deze interviews hebben we relevante documenten als bijvoorbeeld de projectvoorstellen doorgenomen.

² Zie: <https://www.bibliotheekvenlo.nl/indebieb/plek-3.html>.

³ Dit is een gezamenlijk initiatief van Bibliotheek Lek & IJssel en stichting Fit4talent, zie: <https://www.bibliotheeklekijsel.nl/studiebegeleiding-ijsselstein-fit4talent.html>

Eerste auditronde (0-meting, oktober 2020)

Op dinsdag 6 oktober 2020 spraken we met de projectleider van Plek 3 en de programmamanager van de bibliotheek. Aansluitend spraken we met twee leerlingen. Enkele dagen later interviewden we de onderwijsadviseur die de pilot als externe partij ondersteunt en een leerkracht van enkele kinderen die meedoen aan Plek 3.

Op dinsdag 13 oktober spraken we met de projectleider van Fit4talent (de uitvoerder van de begeleiding van de leerlingen bij De bibliotheek als lokaal centrum voor studiebegeleiding), een van de docenten van Fit4talent en de programmamanager van de bibliotheek. Aanvullend spraken we met twee leerlingen en een moeder. Gesprekken met een leerkracht en met een vertegenwoordiger van Stichting Leergeld volgden enkele dagen later.

Gezien het toenemende aantal besmettingen met COVID-19 is in de week voordat de interviews waren ingepland besloten om deze digitaal af te nemen en niet ter plaatse zoals in eerste instantie was afgesproken.

Tweede auditronde (1-meting, januari 2021)

Op dinsdag 19 januari 2021 spraken we met de directeur van Bibliotheek Venlo, met de projectleider van Plek 3 en met enkele kinderen die aan het programma meedoen. Een dag later interviewden we de onderwijsadviseur die het project inhoudelijk ondersteunt. Daarna volgden nog twee gesprekken met leerkrachten van leerlingen die meedoen aan Plek 3 en een telefoongesprek met een moeder van een van de leerlingen.

Een week later, op dinsdag 26 januari, spraken we met de directeur van Bibliotheek Lek & IJssel. Op woensdag 27 januari interviewden we de projectleider van Fit4talent en een IB'er van een school van enkele leerlingen die gebruikmaken van De bibliotheek als lokaal centrum voor studiebegeleiding. In de daarop volgende dagen hebben we gesproken met een leerkracht, een ouder en een vertegenwoordiger van VluchtelingenWerk, die enkele leerlingen heeft verwezen naar De bibliotheek als lokaal centrum voor studiebegeleiding.

Ook voorafgaand aan de tweede audit is er in verband met COVID-19 voor gekozen om de interviews digitaal af te nemen.

In deze integrale rapportage doen we verslag van de bevindingen uit deze beide audits.

REGIOPLAN
BELEIDSONDERZOEK

2

**Bevorderen van
geletterdheid**

2 Bevorderen van geletterdheid

2.1 De 'brede' bibliotheek

Bibliotheeken zijn laagdrempelige voorzieningen waarvan kinderen en ouders gebruik kunnen maken, ze staan in verbinding met scholen en beschikken over gekwalificeerd personeel en vrijwilligers. Bibliotheken bieden een contextrijke omgeving voor kinderen waar ze geletterdheid en digitale geletterdheid kunnen opdoen.

Om de geletterdheid te bevorderen kunnen bibliotheken gebruikmaken van (landelijke) programma's voor kinderen en ouders. Voorbeelden hiervan zijn:

- **Boekstart**, een programma voor kinderen van 0-4 jaar en hun ouders.⁴
- **De Bibliotheek op school** (dBOS), waaraan ruim drieduizend basisscholen meedoen.⁵
- **Het Taalhuis**, voor mensen die Nederlands als tweede taal leren (NT2) en mensen die Nederlands als moedertaal hebben (NT1), maar die moeite hebben met lezen en schrijven in het dagelijks leven.⁶

⁴ BoekStart is ontwikkeld door Stichting Lezen en de Koninklijke Bibliotheek. Meer informatie: <https://www.boekstart.nl/wat-is-boekstart/over-boekstart/>

⁵ Met als landelijke partners het ministerie van OCW, Stichting Lezen, Koninklijke Bibliotheek, Samenwerkende POI's Nederland. Meer informatie: <https://www.debibliotheekopschool.nl/wat.html>

⁶ Een initiatief van Stichting Lezen & Schrijven, Stichting Lezen en de Koninklijke Bibliotheek. Meer informatie: <https://www.taalhuis.nl/wat-is-een-taalhuis>

- **De VoorleesExpress**, waarbij vrijwilligers 20 weken lang (wekelijks) thuiskomen bij mensen om kinderen voor te lezen. Ze spreken met ouders en helpen ze op weg. Doelgroepen zijn lager opgeleide en anderstalige ouders.⁷

Dergelijke programma's illustreren dat het denken over wat de bibliotheek te bieden heeft is veranderd: de bibliotheek treedt meer naar buiten en staat meer in de maatschappij.

2.2 De pilot Bibliotheek als derde leeromgeving

Het doel van de pilot is om, in verbinding met school, thuis en de omgeving van het kind, geletterdheid en digitale geletterdheid te stimuleren, om zo kansengelijkheid te bevorderen. De pilot gaat een stap verder dan de hierboven genoemde initiatieven waarin de bibliotheek samenwerking zoekt met scholen. De pilot omvat twee lokale initiatieven:

- **Plek 3** (een initiatief van Bibliotheek Venlo), waarvan de doelstelling in de aanvraag als volgt omschreven wordt:
Het doel [...] is om kinderen in een contextrijke omgeving, vanuit een onderzoekende en ontdekkende houding, te begeleiden bij en te stimuleren tot taal- en talentontwikkeling om zo, zowel preventief als curatief, persoonlijk te groeien vanuit een 21e-eeuwse skills-houding zodat zij hun toekomstige rol in de maatschappij beter en gericht kunnen invullen (maatschappelijk rendement).

⁷ De VoorleesExpress is ontwikkeld door de Stichting VoorleesExpress. Meer informatie: <https://voorleesexpress.nl/over-ons/waarom-de-voorleesexpress/>

- **De bibliotheek als lokaal centrum voor studiebegeleiding** (een initiatief van Bibliotheek Lek & IJssel en de stichting Fit4talent). Deze pilot heeft als doelstelling studiebegeleiding en bijles aan te bieden aan kinderen en ouders die zich financieel geen ondersteuning kunnen veroorloven. Hiermee vervult de bibliotheek een rol als ‘educatief partner’.

Beide bibliotheken brengen lokale accenten aan in de pilot. Zo biedt Bibliotheek Lek & IJssel professionele huiswerk- en studiebegeleiding in de bibliotheek, waar Bibliotheek Venlo heeft gekozen voor een aanpak waarin het nieuwe en meer ontdekkend leren buiten schooltijd leidend is. Daarmee ontstaan dus twee varianten van de pilot. In de onderstaande tabel presenteren we de twee initiatieven in vogelvlucht op basis van onze bevindingen uit de beide audits:

Plek 3		De bibliotheek als lokaal centrum voor studiebegeleiding
Organisatie	De regie ligt bij de bibliotheek. De projectleider is in dienst van de bibliotheek.	Bibliotheek Lek & IJssel en de stichting Fit4talent zijn gelijkwaardige partners in het initiatief. De bibliotheek fungeert als platform voor het initiatief.
Expertise	Aanvullende expertise wordt ingekocht bij een externe partij (onderwijsadvies).	Expertise voor de uitvoering zit bij een van de partners (Fit4talent).
Doelgroep	Leerlingen van de hoogste groepen van het basisonderwijs en de brugklas die gemotiveerd zijn om aan hun taal- en talentontwikkeling te werken.	Leerlingen van 8-18 jaar (po, vo en mbo) die studiebegeleiding nodig hebben maar van wie de ouders dit niet zelf kunnen betalen.

Werving van de doelgroep	Via de scholen, de leerkracht bepaalt voor welke leerlingen deelname toegevoegde waarde kan hebben.	Via scholen, maar ook zelfmelders en aanmeldingen door derde partijen (bijvoorbeeld jeugdzorg, VluchtelingenWerk). Het initiatief kan dus bij de leerlingen zelf liggen.
Aanpak	De pilot volgt (zover mogelijk) een vooropgesteld projectplan dat al doende verder wordt ontwikkeld.	De begeleiding van leerlingen is in belangrijke mate gegroeid vanuit de praktijk en vervolgens meegenomen in het projectplan.
Activiteiten	Kinderen versterken hun taalvaardigheden op een speelse manier door samen te werken binnen thema's. Hierbij wordt gebruikgemaakt van verschillende uitingsvormingen.	Studie- en huiswerkbegeleiding, individueel en in groep.
Karakter van de activiteiten	Programma, leerlingen werken samen in (deel)groepen.	Maatwerk, afhankelijk van de vraag van de leerling.
Financiering	Naast de subsidie (voor 2020) heeft de bibliotheek enkele partners gevonden die de pilot financieel ondersteunen (provincie, VSB-fonds). In 2021 ontvangt Plek 3 middelen van scholen ('coronamiddelen') en, sinds kort, van de gemeente.	Naast de subsidie (voor 2020) faciliteert de bibliotheek het initiatief. De begeleiding van leerlingen wordt deels vergoed uit andere bronnen: scholen, Stichting Leergeld (vergoedt de begeleiding van enkele individuele leerlingen op basis van enkele strakke criteria) en, in 2021, sponsoring (van een lokaal bedrijf).
Start van de activiteiten	Leerlingen worden begeleid sinds de zomervakantie (2020). In januari 2021 is een tweede groep gestart.	Leerlingen worden begeleid sinds voorjaar 2020 (binnen de pilot, Fit4talent begeleidde al langer leerlingen in de bibliotheek).

REGIOPLAN
BELEIDSONDERZOEK

3

Ervaringen tijdens de pilot

3 Ervaringen tijdens de pilot

3.1 Observaties naar aanleiding van de uitvoering van de pilot

Op basis van de interviews met diverse betrokkenen in de eerste en tweede auditronde vallen de volgende aspecten in de uitvoering van de pilot op:

- **De praktijk is weerbarstig.** Beide initiatieven (Plek 3 en De bibliotheek als lokaal centrum voor studiebegeleiding) hebben een deel van hun plannen moeten bijstellen, denk bijvoorbeeld aan de werving van deelnemers die meer moeite kostte dan voorzien, deels doordat van te voren bedachte routes niet bruikbaar waren, maar ook omdat er rekening moest worden gehouden met de coronamaatregelen.
- **Corona is een stoorzender.** De omstandigheden waarbinnen de beide initiatieven moesten worden uitgevoerd waren lastiger en de realisatie van de ambities op terrein van ouderbetrokkenheid hebben eronder geleden, bijvoorbeeld omdat het lastig of (tijdelijk) zelfs onmogelijk was om ‘fysieke’ afspraken te maken met ouders.
- Plek 3 en De bibliotheek als lokaal centrum voor studiebegeleiding zijn **tevreden over de opkomst.** Het aantal leerlingen dat meedoet is in lijn met de verwachtingen. Onder leerlingen is bovendien weinig uitval. Leerlingen zijn enthousiast, ze kunnen goed verwoorden waarom ze deelnemen aan het traject en wat het hen oplevert.
- In de drieënhalve maand tussen de eerste en tweede auditronde zien we bij beide initiatieven **nieuwe ontwikkelingen.** Beide initiatieven hebben nieuwe partners en financieringsbronnen gevonden. Plek 3 is gestart met het digitaliseren van het materiaal dat via internet beschikbaar wordt gesteld aan andere bibliotheken en heeft bovendien haar team kunnen uitbreiden. Na de kerstvakantie is de eerste groep leerlingen van Plek 3 begonnen aan een verdiepingsmodule en is er een tweede groep opgestart.

3.2 De aansluiting bij de bouwstenen

De initiatieven zoeken zelf niet actief naar een aansluiting bij de bouwstenen voor de Bibliotheek *op school*. Desondanks zijn de bouwstenen bruikbaar als indicatoren om een indruk te krijgen van de duurzaamheid van de initiatieven. In de onderstaande tabel geven we een beknopt overzicht van waar de initiatieven staan binnen de bouwstenen van dBOS.

Bouwstenen	Stand van zaken bij Plek 3 en De bibliotheek als lokaal centrum voor studiebegeleiding (1-meting)
Netwerk en beleid	• Partners bij werving: met name onderwijs, in Lek & IJssel aangevuld met enkele organisaties voor jeugdzorg, VluchtelingenWerk. • Partners bij inhoudelijke ontwikkeling (Plek 3): onderwijsadvies (BCO). • Schil rond de initiatieven: de bibliotheken onderhouden contact met de gemeente. De gemeenten zijn op de hoogte van de activiteiten, maar vervullen (nog) geen actieve rol. De activiteiten sluiten aan bij lokaal beleid. Bij de gemeenten is draagvlak voor de initiatieven.
Expertise	De expertise zit bij de uitvoerders, bij Plek 3 ondersteund door onderwijsadvies. Bibliotheek Lek & IJssel heeft er bewust voor gekozen om niet op de stoel van de leerkracht gaan zitten, de uitvoering ligt daarom in handen van Fit4talent, de bibliotheek vervult hierbij de rol van platform, maar onderhoudt bijvoorbeeld ook contacten met het netwerk.
Collectie en digitaal	In Venlo doen alle basisscholen en enkele scholen uit het voortgezet onderwijs mee aan de Bibliotheek <i>op school</i> (dBOS), dat geldt ook voor de scholen waarvan leerlingen deelnemen aan het programma. Plek 3 en De bibliotheek als lokaal centrum voor studiebegeleiding maken in verschillende mate gebruik van de collectie.

Lees- en mediaplan	Plek 3 en De bibliotheek als lokaal centrum voor studiebegeleiding ondersteunen individuele leerlingen en niet scholen. Er is daarom (nog) geen sprake van een lees- en mediaplan op schoolniveau in relatie tot beide initiatieven.
Activiteiten	Activiteiten van Plek 3 zijn gericht op taal- en talentontwikkeling. Bij De bibliotheek als lokaal centrum voor studiebegeleiding zijn de activiteiten niet specifiek op taal gericht, maar kunnen leerlingen ook begeleiding krijgen bij het verwerven van studievaardigheden of huiswerkbegeleiding bij exacte vakken.
Monitoring	Van monitoring op schoolniveau is (nog) geen sprake. Op projectniveau zijn wel plannen voor de evaluatie van het project, maar deze zijn nog niet uitgewerkt. In de communicatie met leerlingen, ouders en scholen informeren Plek 3 en Fit4talent naar de vorderingen van de leerlingen.
Exploitatie	Voor 2020 ontvingen de beide initiatieven een subsidie van de KB. Daarnaast leverden verschillende andere partijen een financiële bijdrage: bij Plek 3 bijvoorbeeld de provincie en een fonds, bij De bibliotheek als lokaal centrum voor studiebegeleiding treedt bibliotheek Lek & IJssel op als platform en geeft Stichting Leergeld een bijdrage voor enkele leerlingen die aan een aantal nauwe criteria voldoen. De begeleiding kan ook worden betaald met de U-Pas ⁸ . Voor 2021 zijn aanvullende middelen gevonden bij de gemeente en scholen (Plek 3) en scholen en bedrijfsleven (De bibliotheek als lokaal centrum voor studiebegeleiding). Leerlingen betalen geen eigen bijdrage.

⁸ De U-pas is voor mensen met een laag inkomen in Utrecht en omgeving. Op de pas staat een persoonlijk tegoed dat naar eigen inzicht kan worden besteed aan activiteiten die meedoen aan de pas.

Communicatie en marketing

Beide bibliotheken hebben een wervingsfilmpje gemaakt. Informatie over de initiatieven staat ook op de website van de bibliotheek. Er is een folder. Beide initiatieven maken gebruik van social media (m.n. Facebook), via Facebook worden bijvoorbeeld ook ouders geïnformeerd. Plek 3 ontwikkelt een online community voor (onder meer) ouders.

Een sterk punt van beide initiatieven is de inbedding in het netwerk. De initiatieven voorzien in een behoefte en dat wordt herkend door de omgeving. De netwerken breiden zich uit en scholen weten Plek 3 en De bibliotheek als lokaal centrum voor studiebegeleiding steeds beter te vinden. Beide initiatieven slagen er ook in om nieuwe financiële middelen te verwerven, hoewel dat zeker niet altijd makkelijk gaat en financiering een aandachtspunt blijft. Gemeenten zijn bijvoorbeeld niet toeschietelijk, waarbij bibliotheek Lek & IJssel en Fit4talent in het nadeel lijken omdat ze in de regio met verschillende gemeenten te maken hebben.

Plek 3 en De bibliotheek als lokaal centrum voor studiebegeleiding bieden allebei kansen voor leerlingen die op achterstand dreigen te raken door de coronamaatregelen.⁹ Bij de versterking van de ouderbetrokkenheid kan gebruik worden gemaakt van de expertise en de contacten van het Taalhuis.

⁹ Bijvoorbeeld door het onderwijs op afstand.

3.3 De opbrengsten van Plek 3 en De bibliotheek als lokaal centrum voor studiebegeleiding

De vorderingen van leerlingen door deelname aan Plek 3 en De bibliotheek als lokaal centrum voor studiebegeleiding worden (nog) niet gericht gemeten.¹⁰ De beleving van alle direct betrokkenen (uitvoerders, leerkrachten, ouders en leerlingen) is echter dat leerlingen er baat bij hebben als ze gebruikmaken van de initiatieven. Leerkrachten stellen vast dat leerlingen zijn gegroeid. Zo heeft een van de leerkrachten de indruk dat leerlingen door Plek 3 sociaal weerbaarder worden in de omgang met anderen, dat ze beter samenwerken en dat ze nieuwsgieriger zijn geworden. In de praktijk kunnen leerlingen eraan moeten wennen:

Het is heel leuk maar in het begin vond ik het best een beetje spannend. We moesten een vraag bedenken die ik aan een andere leerling moest stellen. Ik vond dat moeilijk. (een leerling over Plek 3, 0-meting)

Vervolgens zijn ze, door hun enthousiasme, de ambassadeurs van Plek 3:

Kinderen van mijn klas vragen aan mij wat we doen bij Plek 3. Ze vragen of ze er ook naartoe mogen. (een leerling over Plek 3, 1-meting)

¹⁰ Bibliotheek Venlo spreekt met de Universiteit Maastricht over monitoring van leerlingen die meedoen aan Plek 3. Het onderzoek wordt de komende maanden opgezet en zal worden uitgevoerd vanuit de Educatieve Agenda Limburg.

Leerkrachten van de leerlingen die begeleid worden door Fit4talent merken dat leerlingen zekerder worden en zien dat ze betere resultaten op (methodegebonden) toetsen halen. Ouders en leerlingen zelf bevestigen deze indrukken:

Mijn zoon zit in groep 8 en had veel moeite met taal en rekenen. Hij heeft daardoor achterstand opgelopen. Hij had een moeilijk jaar, maar gaat nu goed vooruit door de begeleiding die hij krijgt. (een moeder over De bibliotheek als lokaal centrum voor studiebegeleiding, 1-meting)

En:

Ik krijg nu betere cijfers dan vóór ik begeleiding had. Ik vind het ook leuker om te lezen omdat ik het niet meer zo moeilijk vind. Mijn leerkracht zegt ook dat ik vooruit ben gegaan. (een leerling over De bibliotheek als lokaal centrum voor studiebegeleiding, 1-meting)

Leerkrachten zijn positief over de contacten met Plek 3 en De bibliotheek als lokaal centrum voor studiebegeleiding.

Van alle huiswerkbegeleiding die ik ken is dit de meest transparante. Het is bovendien effectief. Ze benutten hun tijd heel goed en de kinderen gaan vooruit. Ik vind het fijn dat de begeleider zelf ook een leerkracht is. We praten op hetzelfde niveau over het kind. (een leerkracht over De bibliotheek als lokaal centrum voor studiebegeleiding, 1-meting)

Leerkrachten die ervaring hebben met begeleiding van leerlingen door Plek 3 en De bibliotheek als lokaal centrum voor studiebegeleiding melden vaak ook nieuwe leerlingen aan. Naar aanleiding van de ervaringen met Plek 3 heeft een school contact opgenomen met de bibliotheek om te overleggen of Plek 3 ruimte heeft voor leerlingen die een achterstand dreigen op te bouwen door het onderwijs op afstand. Begin 2021 is Plek 3 gestart met een nieuwe groep leerlingen, die onder meer afkomstig zijn van deze

school. De school betaalt per leerling een vergoeding uit een subsidie die zij kunnen aanvragen om leerlingen extra ondersteuning te bieden vanwege leer- en ontwikkelachterstanden.¹¹

De bestendigheid van de contacten tussen Plek 3 en De bibliotheek als lokaal centrum voor studiebegeleiding en de scholen wijst erop dat leerkrachten verwachten dat leerlingen baat hebben bij deelname aan de initiatieven.

¹¹ Zie <https://www.dus-i.nl/subsidies/inhaal--en-ondersteuningsprogrammas-onderwijs>

4

Uitdagingen en kansen

4 Uitdagingen en kansen

De kernvraag van de pilot is de vraag of de bibliotheek een derde leeromgeving kan zijn voor kinderen in kwetsbare thuissituaties. Plek 3 (bibliotheek Venlo) en De bibliotheek als lokaal centrum voor studiebegeleiding (bibliotheek Lek & IJssel, in samenwerking met Fit4talent) laten zien dat er mogelijkheden liggen voor de bibliotheken, aansluitend bij het aanbod om geletterdheid te bevorderen dat de bibliotheek al heeft. Beide initiatieven hebben aanvullend aanbod gecreëerd voor leerlingen die daar anders niet zo snel toegang toe hebben en voorzien daarmee in een behoefte. Onderstaande citaten illustreren dat ze dat elk op hun eigen wijze doen:

Mooi van Plek 3 is dat het een verrijking voor de kinderen is. Ze komen in een andere omgeving en doen dingen waarmee ze anders niet zo snel in aanraking zouden komen. (een leerkracht over Plek 3, 1-meting)

En:

Onze school kent een heel divers samengestelde leerlingenpopulatie. Leerkrachten helpen de leerlingen zo veel mogelijk, maar kunnen niet altijd voldoende maatwerk bieden. Het is heel fijn dat De bibliotheek als lokaal centrum voor studiebegeleiding een deel daarvan opvangt. (een IB'er over De bibliotheek als lokaal centrum voor studiebegeleiding, 1-meting)

Initiatieven als Plek 3 en De bibliotheek als lokaal centrum voor studiebegeleiding lopen tegen uitdagingen aan, maar er liggen ook kansen voor de initiatieven – uitdagingen en kansen waarvan andere initiatieven om een derde leeromgeving te creëren kunnen leren.

We noemen:

Sluit aan bij wat er speelt in de gemeente

Bij de bestrijding van kansenongelijkheid leggen gemeenten hun eigen accenten en maken ze hun eigen keuzes. Hoewel de gemeenten (nog) geen al te nadrukkelijke rol spelen binnen de initiatieven, sluiten de beide initiatieven goed aan bij het gemeentelijk beleid. Hiermee positioneert de bibliotheek als derde leeromgeving zich als een relevante partner voor de gemeente.

Wees je ervan bewust dat het moeite kost om de gemeente te betrekken bij de bibliotheek als derde leeromgeving

De versnippering binnen de gemeenten kan groot zijn. Doorgaans zijn er verschillende diensten (sociaal domein, onderwijs, jeugd) die zich bezighouden met kansenongelijkheid. Binnen de gemeente kan de bibliotheek als derde leeromgeving dus met verschillende gesprekspartners te maken hebben. Het wordt nog wat gecompliceerder als het voedingsgebied van een bibliotheek meerdere gemeenten omvat. Het is niet eenvoudig om de gemeenten te betrekken bij de initiatieven. Gemeenten zijn bovendien terughoudend met financiële ondersteuning van dergelijke trajecten.

Zorg ervoor dat de bibliotheek als derde leeromgeving een toegevoegde waarde heeft

Plek 3 en De bibliotheek als lokaal centrum voor studiebegeleiding hebben iets te bieden wat de scholen niet (kunnen) bieden. Ze doen dat beide op hun eigen manier. Binnen Plek 3 komen leerlingen in een leerzame omgeving, waarin ze op een andere manier samenwerken dan op school. De bibliotheek als lokaal centrum voor studiebegeleiding biedt maatwerk aan leerlingen

waar de school niet aan toe komt en waarvoor ouders zelf over onvoldoende middelen beschikken om aan hun kinderen aan te kunnen bieden.

Onderhoud het contact met de leerkracht

Veel leerlingen vinden hun weg naar Plek 3 en De bibliotheek als lokaal centrum voor studiebegeleiding via de leerkracht van hun groep. Het is belangrijk dat de leerkracht op de hoogte wordt gehouden van wat er gebeurt in de derde leeromgeving, dat ze weten wat hun leerlingen daar doen en hoe de leerlingen dat ervaren. Omgekeerd kan de leerkracht bijvoorbeeld vertellen wat zij of hij in de klas terugziet aan vorderingen van de leerlingen en aan welke specifieke ondersteuning een leerling behoefte heeft. Leerkrachten waarderen Plek 3 en De bibliotheek als lokaal centrum voor studiebegeleiding om de goede contacten.

Zet de deur open voor de ouders (als het weer kan)

Ouderbetrokkenheid heeft een positief effect op het functioneren van leerlingen op school maar ook daarbuiten. Beide initiatieven investeren daarom in de contacten met ouders. Door de coronamaatregelen zijn de mogelijkheden daartoe (tijdelijk) wat minder. Er zijn verschillende manieren waarop het contact met de ouders kan worden versterkt: via intakegesprekken, open dagen, maar ook via korte informele gesprekken. Bovendien beschikken de meeste bibliotheken over andere programma's die voor ouders interessant kunnen zijn (als bijvoorbeeld boekstart, Taalhuis, VoorleesExpres).

Maak gebruik van de mogelijkheden voor verbinding met de diverse andere programma's die de bibliotheek aanbiedt

Bibliotheek beschikken vaak over een breed aanbod aan programma's, denk bijvoorbeeld aan Boekstart, de Bibliotheek *op school* en Het Taalhuis. De doelgroep van de bibliotheek als derde leeromgeving heeft raakvlakken met de doelgroepen van deze programma's. De initiatieven kunnen bijvoorbeeld gebruikmaken van de contacten met scholen (door de Bibliotheek *op school*) en ouders (via Het Taalhuis). Het Taalhuis kan ook een rol spelen in het opzetten van de ouderbetrokkenheid (contacten en expertise).

Pak de kansen die corona biedt

Als gevolg van de coronamaatregelen in het onderwijs raakt een deel van de leerlingen (verder) op achterstand. Ondersteuning van deze leerlingen is nu meer dan ooit nodig. Deze noodzaak wordt landelijk en lokaal niveau door beleidsmakers onderkend. Scholen kloppen nu ook zelf bij de initiatieven aan voor ondersteuning. Het bestaansrecht van initiatieven als Plek 3 en De bibliotheek als lokaal centrum voor studiebegeleiding is duidelijker dan ooit. Bovendien zijn er kansen voor aanvullend aanbod voor leerlingen op achterstand. Denk bijvoorbeeld aan zomerschoolachtige programma's.

De motivatie van de leerlingen is het beste argument

De leerlingen zijn de beste ambassadeurs van Plek 3 en De bibliotheek als lokaal centrum voor studiebegeleiding. Onder leerlingen is weinig uitval. Ze vinden het leuk of zien het nut van hun deelname aan de initiatieven. Soms attenderen ze hun klasgenoten op de programma's.

REGIOPLAN
BELEIDSONDERZOEK

Regioplan
Jollemanhof 18
1019 GW Amsterdam
T +31(0)20 531 53 15
www.regioplan.nl